

Hocam, Ağabeyim Prof. Dr. Metin Sözen'e
Herşey için teşekkür ve saygılarımla.

23/6/1981

[Handwritten signature]

Bayezid Sancakbeyi Mahmut Paşa'nın
Tarihi Kişiliği ve Erzurum'da Bulunan Türbesi Üzerine
Bazı Notlar

Zeki SÖNMEZ

MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTÜSÜ BÜLTENİ

Sayı:13-14 Nisan 1981

(Ayrı Basım)

İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi-İSTANBUL

Dbas No = ab0452

Yer No = ab1414

ÇEKÜL KÜTÜPHANESİ

DEMİRBAŞ NO. *060652*

SINIFLAMA NO.

06444

BAĞIŞCI

GELİŞ TARİHİ

Yr = ab444

Dh = ab452

Prof. H. Kemalî Söylemezoğlu'na

Bayezid Sancakbeyi Mahmut Paşa'nın

Tarihi Kişiliği ve Erzurum'da Bulunan Türbesi Üzerine

Bazı Notlar

Zeki SÖNMEZ

OSMANLILARDA SANCAK VE SANCAKBEYLİĞİ

Sancak terimi, Osmanlı devletinin merkezi yönetim örgütü içinde il ile ilçe arası bir alt bölgesel idari birimin karşılığı olarak kullanılmıştır. Osmanlılarda bu terimin bölgesel idari birim anlamında kullanılmasının başlangıç tarihi bilinmemekle beraber, devletin sınırları genişledikçe, özellikle XVI.yüzyıldan itibaren sayıca çoğaldıkları ve merkezi yönetimin imparatorluğu yönetmede sancakları esas alarak Tahrir Defterleri hazırlattığı bilinmektedir. Sancak adlarına göre hazırlanan bu defterlere ekli Kanunnameler de, her sancağın özel durumu dikkate alınarak düzenlenirdi.

Sancakların yönetimini yüklenmiş olan sancakbeyleri ise, bölgelelerinde merkezi yönetim adına güvenliğin sağlanması, tımarlı sipahilerin kumandanlığı gibi konular başta olmak üzere, tüm askeri ve mülki yönetimin sorumlusu olan kişilerdi. Osmanlı merkezi yönetimi için sancakbeyliği görevi üst düzeyde komutan, devlet adamı ve yönetici yetiştirilmesinde önemli bir basamak olarak kabul edilmekte idi. Bu nedenle Osmanlı hükümdarları II.Selim (1566-1574) devrine kadar şehzadelerini devlet yönetimine hazırlamak amacıyla bazı sancaklarda sancakbeyi olarak görevlendirmişlerdir. Bilindiği gibi II. Selim'den itibaren şehzadelerin tümünün sancaklara çıkarılması geleneği terkedilerek yalnızca büyük ve hükümdarlığa aday şehzadeye sancak verilmesi kuralı getirilmiş, ancak bu uygulama da uzun sürmeyerek III.Mehmed'den (1595-1603) sonra şehzadelerin idari görevle başkent dışına çıkmaları tümüyle yasaklanmıştır¹.

1. Osmanlı İmparatorluğunda "Sancak" ve "Sancakbeyi" konusunda bkz. T.Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livası*, İstanbul, 1952, s.6-9; İ.H.Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, cilt:I, Ankara, 1972 (3.baskı), s.503-504; cilt:II, Ankara, 1975 (3.baskı), s.580-581; H.İncik, *The Ottoman Empire, 1300-1600 Classical Age*, Londra, 1973, s.104-118; M.Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, cilt:II, İstanbul, 1974, s.82-86.

Zeki Sönmez, Sanat Tarihçisi (İ.Ü.Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü), İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Uzmanı.

Osmanlı sancakbeyleri, özellikle sınır boylarında bulunanlar, barış yıllarında komşu devletin tüm siyasi faaliyetlerini yakından izleyip Osmanlı başkentine gerekli bilgileri ulaştırmakla yükümlü oldukları gibi, savaşlar sırasında da buyruklarındaki kuvvetlerle ordunun yabancı topraklarda yaptığı harekâtlarda öncülük, artçılık, ikmal ve benzeri önemli görevleri üstlenirlerdi. Osmanlı İmparatorluğunun doğu sınırlarında Ruslar ve İranlılarla sürdürdüğü uzun mücadeleler dikkate alındığında, özellikle bu bölgelerde görevlendirilen sancakbeylerinden bir çoğunun devlete hizmet etme yolunda başarıyla çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Nevar ki, daha sonra yönetim kademesinde yükselme olanağı bulan bazı kişiler dışında kalan Osmanlı sancakbeyleri hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır.

BAYEZİD SANCAKBEYİ MAHMUD PAŞA

XVIII.Yüzyılın ikinci çeyreğinde Doğu Anadolu'da İran sınırındaki Bayezid (şimdiki Doğubayezid) sancakbeyi olarak adına rastladığımız Mahmud Paşa da Osmanlı devletine bu yolda hizmet etmiş kişilerden birisidir. Mahmud Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğuna en önemli hizmetleri III.Ahmed devrindeki Osmanlı-İran savaşları sırasında olmuştur.

XVIII.Yüzyılın ilk çeyreği içinde İranda Safavi yönetiminin ve Şah Hüseyin'in önlemekte güçlük çektiği iç ayaklanmalar ve özellikle Afgan kabilelerinin Kandehar'da başlayan, hızla büyüyen başkent İsfahan'ın kuşatılmasına kadar varan ilerlemeleri, İstanbul'da Sadrazam Nevşehirli İbrahim Paşa tarafından dikkatle izlenmekte ve sınır boylarından ulaştırılan haberlerin de yardımıyla değerlendirilmekte idi. İranda iç karışıklıklar ve Safavi devletinin karşılaştığı bunalım Rusları da harekete geçirmiş, sonuçta Osmanlı İmparatorluğu Ekim 1722'de İran'a karşı resmen savaş ilan etmişti. 1724 yılına kadar daha çok İran'ın Kafkasya'daki topraklarında geçen savaşlar Osmanlılar açısından beklenildiği kadar başarılı olamamıştı. 24 Haziran 1724'te Fransızların aracılığıyla Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasında imzalanan ve İran topraklarının bir bölümünü bu iki devlet arasında paylaştıran İstanbul Antlaşması, Şah Hüseyin'in yerine geçmiş olan İran Şahı II.Tahmasb tarafından kabul edilmemiş, Osmanlılar İran'a üç cephede savaş açmışlardır. Üçüncü cephedeki Osmanlı ser-askeri Arıf Ahmed Paşa'nın Revan (Erivan) Kalesi'ni alması planlanmıştı. Arıf Ahmed Paşa'nın buyruğu altındaki Osmanlı paşaları ve beyleri arasında Bayezid Sancakbeyi Mahmud Paşa da bulunmakta idi. Kaynaklarda, 13 Nisan 1724 günü Revan önlerine gelen Osmanlı kuvvetlerine "*Bayezid Paşası Mahmud Bey ve Toprak-kal'a'sı (Eleşgirt) beyi Halil Bey ve sair beyler gelüp dahil ve cümlesi serasker paşa hazretlerinin tarafından samur kürk ile hil'atler ilbas olunmuşlardır*" denilmektedir². Revan'ın kuşatılışının ikinci günü kentin nehir tarafında sarp kayalarla çevrili dış mahallelerin bulunduğu bölgeye gönderilen kuvvetler arasında Mahmud Paşa'nın yaya askerlerinin çok başarılı olduğu görülmüştür.

Revan Kalesi'nin kuşatılması sürerken II.Tahmasb tarafından kaleye yardım ve kuşatmanın kaldırılması için otuz bin kişilik bir İran ordusunun Revan'a gönderilmekte olduğu haberi etrafa yayılmış, Osmanlı seraskeri Arıf Ahmed Paşa bu haber üzerine Bayezid Sancakbeyi Mahmud Paşa komutasında Eleşgirt Beyi Halil Bey ve bazı doğulu

2. Silahşör-i Hassa Kemânî Mustafa Ağa, *Revan Fetih-nâmesi*, Topkapı Sarayı Hazine Kitaplığı, No.1611, s.6/b; M.Aktepe, *1720-1724 Osmanlı-İran Münasebetleri ve Silahşör Kemânî Mustafa Ağa'nın Revan Fetih-nâmesi*, İstanbul, 1970, s.46.

beyleri önlemler almak üzere Nahcivan bölgesine göndermiştir. Mahmud Paşa, yönetimindeki kuvvetlerle Nahcivan'ı ele geçirmiş, haber Arifi Ahmed Paşa'ya ulaştığında, Mahmud Paşa ve buyruğundakilere çeşitli armağanlar gönderilerek kutlanmışlardır. Mahmud Paşa Nahcivan'ı aldıktan sonra Revan'daki Osmanlı kuşatmasını kaldırmak için ikinci kez Ordubat yakınlarında toplanan İran kuvvetlerinin üzerine gitmiş, yapılan savaşta yaralanmasına rağmen savaşı kazanarak İranlıları dağıtmayı başarmıştır. Savaştan sonra Ordubat Kenti Osmanlıların eline geçmiş, ayrıca kuşatmadaki Revan Kalesi komutanı Ali Kuli Bey'in kardeşi Hüseyin Kuli Bey tutsak edilerek serasker Arifi Ahmed Paşa'ya gönderilmiştir. Bu önemli gelişmeler Revan önlerindeki kuşatmayı sürdüren Osmanlı askerlerinin moralleri üzerinde olumlu etkiler yapmış, Mahmud Paşa'ya değerli armağanlar gönderilerek bir kez daha başarılarından ötürü kutlanmıştır³.

İran savaşlarında gösterdiği yararlıklar nedeniyle Mahmud Paşa'nın Osmanlı yöneticileri katında ilgi gördüğü ve bunun sonucu olarak da Bayezid'teki sancakbeyliği görevini uzun yıllar sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Şöyleki, 1763 yılında Erzurum Beylerbeyi İbrahim Paşa'ya Osmanlı Divanı'ndan gönderilen bir buyrukta Mahmud Paşa'nın hâlâ yöneticisi olduğu Bayezid Sancağı halkının İstanbul'a ulaşan bir isteğinden söz edilerek, gereğinin yapılması emredilmektedir. Adı geçen buyruk Mahmud Paşa'nın sancakbeyliğinin son yıllarında Bayezid Kalesi'nde yapılan bir onarımı belgelediği için sadeleştirerek aktarıyoruz:

"...Bayezid Kalesi'nin burçlarının, duvarlarının ve bazı bölümlerinin yıkıldığı, onarımlarına gerek olduğu, özellikle cephaneye çok gereksinme duyulduğu kale halkı tarafından yüce kapıma yazılan ortak dilekçede bildirilmiştir. Devlet eliyle yapılacak onarımda özellikle yıkılmış olan ve onarıma gerek gösteren yerlerin keşif ve gözden geçirilmesiyle, onarım tutarının tahmininin yapılarak keşif defterinin yüce kapıma gönderilmesine aracı olmanı, adı geçen kalede şu anda mevcut bulunan malzeme, cephane, top ve top malzemelerinin sayılarının saptanmasını, ayrıca mevcut malzemenin dışında eksik ve gerekli olan malzemenin bilinmesinin devletin koyduğu kurallar gereği olduğu, adı geçen konuların doğru ve sağlıklı olarak bildirilmesi yüce kapımın fermanı gereğidir. Bu yüce buyruğu aldığı anda, adı geçen kalenin yıkılmış olupta onarıma gerek gösteren yerlerinin senin denetiminde ve yasalara uygun keşfinin yapılması, malzemenin nerelerden sağlanabileceğini, harcamaları gereği gibi saptayarak deftere kaydettirmeni, halen elde bulunan cephane, top ve top malzemesi miktarını ayrı bir deftere kaydederek, gerek onarımın yürütülmesi için ihtiyacı duyulan malzeme ve gerekse cephanenin nerelerden gönderilmesi gerektiğini, Müslümanların malı olan devlet hazinesini gözeterek, mühürlü ve imzalı defterler halinde, tüm durumun sağlıklı ve gerçekçi olması için elinden gelen gayreti göstererek yüce kapıma bildir..."⁴.

Ancak, bu buyruğun gönderilmesinden kısa bir süre sonra İbrahim Paşa Erzurum'dan alınarak Kars valiliğine atanmış, bu yüzden istenilen onarım keşif defteri ve savaş malzemesiyle ilgili öbür bilgiler İstanbul'a gönderilememiştir. Fakat daha sonra Bayezid Sancakbeyi Mahmud Paşa, buyrukta yer verilen konular üzerinde gerekli çalışmalarını yaptırarak onarım için toplam 42520 kuruşa gereksinme duyulduğunu bir arz mektubuyla başkente bildirmiştir. Sonuçta, kış mevsiminin

3. M.Aktepe, a.g.e., s.51-61.

4. Başbakanlık Arşivi, Keşif ve Tamirat Defterleri, No.3160, s.426; M.Erdoğan, "Hassa Başmimarı Mehmet Tahir Ağa", Tarih Dergisi, cilt:VIII, sayı:11-12, 1956, s.162, not.104.

yaklaşması yüzünden kalenin öncelik isteyen yerlerinin onarılması, geriye kalan bölümlerinin ilkbaharda ele alınmasına karar alınmış, bina emini olarak Kars Kalesi'nde görevli bulunan Mısrî Mehmet Efendi atanmıştır (Resim 1). Mısrî Mehmet Efendi'ye gönderilen buyrukta, Kars Kalesi'ndeki işlerini bitirir bitirmez Bayezid Kalesi'ne gitmesi ve Erzurum'dan gönderilen tophane, cebehane malzemelerinin sayımını yaptıktan sonra kaledeki onarım işlerine başlaması bildirilmiştir⁵.

Bu belgelerin bizim açımızdan en önemli özelliği, Mahmud Paşa'nın 1763 yılında hala Bayezid Sancakbeyi olduğunu göstermesidir. Erzurum'da bulunan mezartaşından 1767 yılında öldüğü anlaşılan Mahmud Paşa'nın soyu hakkında şimdilik çok sınırlı bilgiye sahibiz. Babası Abdulfettah Bey'in de Bayezid'de yöneticilik yaptığını yine aynı yerde bulunan mezartaşından anlamak mümkün olmaktadır. 1711'de ölen Abdulfettah Bey'in tarihi kişiliği ve faaliyetleri üstüne henüz kayda değer bilgiye rastlayamadık. Ancak, Sultan IV.Murad'ın 1634 yılında Aladağları izleyerek İran'a gidişi sırasında Bayezid yöresi halkı ile beraber Osmanlı ordusuna katılan, savaşlarda gözüpekliliği ile ün yapan ve bir kolunu yitirdiği için "Çolak" lakabıyla anılan, savaş dönüşü Bayezid sancakbeyliğine getirilen Abdi Paşa ile Abdulfettah Bey arasında bir akrabalık bağının olabileceğini düşünüyoruz. Eğer bu tahminimiz doğru ise, adı geçen ailenin Bayezid'deki "Ocaklı Sancakbeyliği" 1635 yılı dolaylarında Çolak Abdi Paşa ile başlamış ve Mahmud Paşa'nın ölüm tarihi olan 1767 yılına kadar sürmüştür.

Mahmud Paşa'nın ölümünden bir süre sonra Bayezid sancakbeyliği Osmanlı merkezi yönetimi tarafından yine "Ocaklık" yoluyla Kıpçak asıllı ve XVI.yüzyılda Müslümanlığı kabul etmiş olan Caklı Atabekleri/Çıldır Atabeklerinden Sefer Paşa Oğullarına verilmiştir⁶. XVII. ve XVIII.yüzyıllarda Osmanlıların Kafkasyadaki siyasi faaliyetlerine önemli katkıları olan Çıldır Atabeklerinin Bayezid'deki varlığı 1770'ten sonra II.İshak Paşa ile başlamaktadır⁷. Bayezid sancakbeyliğinin yanısıra Oltu ve Tekman mutasarrıflıklarını da üstlenen II. İshak Paşa 1790 yılına kadar bu görevde kalmıştır⁸. Daha sonraki yıllarda babasının yerine aynı göreve getirilen ve halen Doğubayezid'de bulunan tarih kısmı tahrib edilmiş bir mezartaşından teşhis edilebilen Mahmud Paşa ise (Resim 3), konumuz olan Bayezid sancakbeyi ile aynı adı taşıyan ve 1805 yılına kadar bu sancakta yöneticilik yapmış Çıldıroğulları soyundan bir kişidir⁹.

5. Başbakanlık Arşivi, *Keşif ve Tamirat Defterleri*, No.3160, s.426; M.Erdoğan, a.g.e., s.163.

6. Caklı Atabekleri/Çıldır Atabeklerine ait başta İshak Paşa Sarayı olmak üzere Anadolu ve Kafkasyadaki yapılar üzerine tarih ve mimarlık tarihi açılarından yaptığımız etraflı bir çalışmanın sonuçlarını yakında yayınlayabileceğimizi umuyoruz.

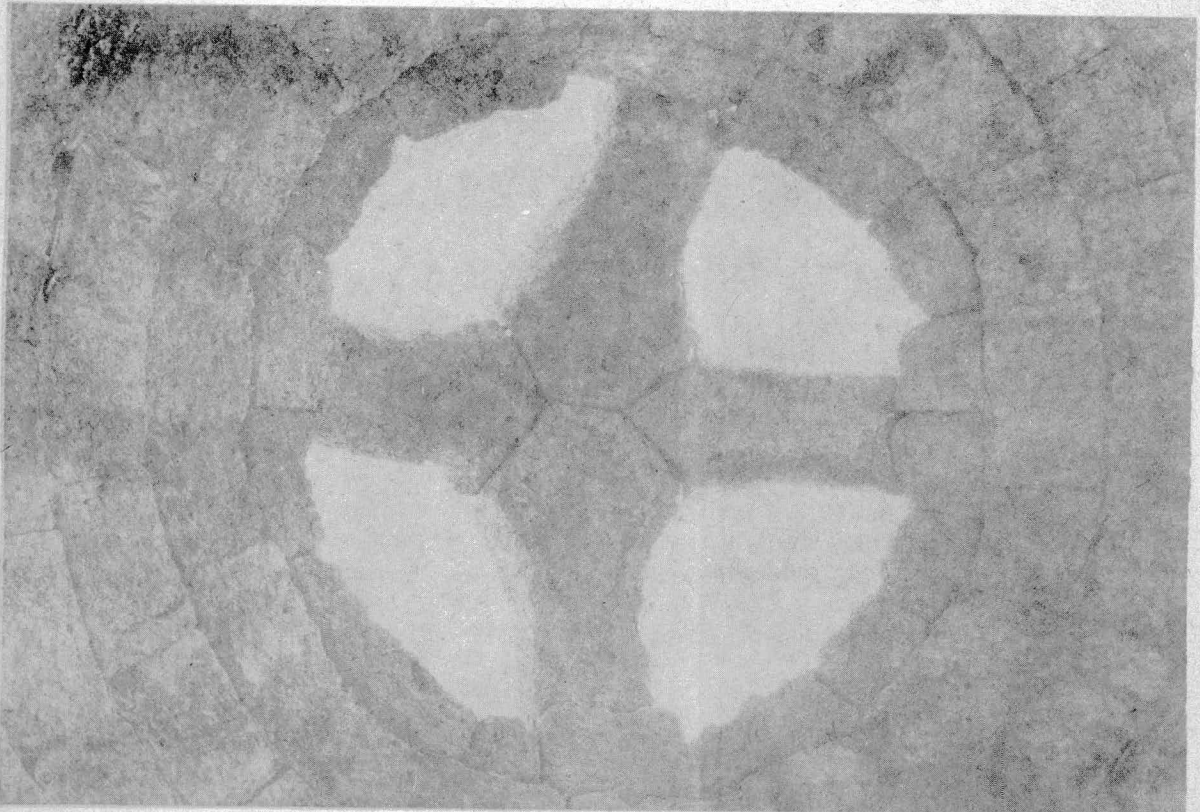
7. II.İshak Paşa hakkında bkz. M.Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, cilt:I, İstanbul, 1308, s.328.

8. II.İshak Paşa'nın Doğubayezid'de 1784 tarihli kendi adıyla anılan sarayı hakkında bkz. C.Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul, tarihsiz, s.641-644; M.Akok, "Ağrı-Doğu Bayazid'da İshak Paşa Sarayı Rölöve ve Mimarisi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, cilt:X, sayı:2, 1961, s.30-48; S.Eyice, "İshak Paşa Sarayı", *Türk Ansiklopedisi*, cilt:XX, 1972, s.234-235; Z.Sönmez, "Ağrı Dağı-Doğubayezit-İshak Paşa Sarayı", *İlgi*, sayı:17, 1973, s.22-26; G.Erim, "İshak Paşa Sarayı", *Türkiyemiz*, sayı:22, 1977, s.24-33.

R.1 Doğubayezid Kalesi

R.2 Erzurum'da Mahmud Paşa Türbesi Kubbe detayı

ERZURUM'DA MAHMUD PAŞA TÜRBESİ

Erzurum'da Habib Efendi mahallesinde bulunan Mahmud Paşa Türbesi içinde bulunduğu mezarlığa da kendi adını vermiştir (Resim 5). Mezarlık alanı içine inşa edilen ve 1965 yılında tamamlanan 23 Temmuz Orta Okulu çok sayıda mezarın ortadan kalkmasına neden olduğu gibi, halen oldukça bakımsız ve harap durumdaki türbe ve mezarlık ta çevredeki gecekondu türü yapıların tehdidi altındadır¹⁰.

Mezarlığın güney köşesinden geçen yol üzerinde, kare planlı, dört ayaklı ve kubbeli baldakenlerin tipik bir örneği olan Mahmud Paşa Türbesi düzgün kesme taşlarla kaplanmış, dört cephesi açık bir yapıdır (Şekil 1,2,3). Ayaklar; türbenin dış kenarlarından taşan bir temel tabanının üzerinde, yaklaşık 50 cm. yüksekliği olan bir platformun köşelerine oturtulmuştur. Kemerlerin başladığı kotta, silmelerle profillendirilmiş ve altında testere dişi şeklinde oyulmuş bir friz bulunan çıkıntılı üzenği taşları yer alır. Yüksekliği ayak yüksekliğinden daha fazla olan çift merkezli sivri kemerlerde kullanılan taşlar, duvar yüzeyinde bulunanlardan geniştir ve türbenin içine doğru taşma yapacak şekilde düzenlenmişlerdir. Kaşkemerli ve mihrap nişine benzeyen tezyinatlı taş sırasını sona erdiren çok profilli saçak silmesi ise, cepheleri sınırlandırarak üzenği taşlarına kadar devam eder.

Düzgün kesme taşlardan inşa edilen kubbenin prizmatik alt yapıya oturtulması için herhangi bir geçiş elemanından yararlanılmamış, kubbenin kareye teğet olmadığı bölgelere moloz taşlar doldurulmuştur. Kubbenin ortası, altındaki mezarlara yağmur damlalarının düşmesini sağlamak amacıyla açık bırakılmıştır (Şekil 4). Kubbe ortasındaki bu açıklık ilginç bir şekilde detaylandırılarak kubbe kilit taşı yerine omurga görevi yapan dört adet taştan yararlanılmıştır. Taşlar, birbirine uydurulmuş iki yarım altıgen ve üçgenin kenarları gibi derzlenmiş ve kenetlerle bağlanmıştır (Resim 2).

Türbenin güney cephesinde, sağ köşede mihrap nişine benzeyen tezyinatın arasında "Maşâllah kane ve-lem yeşa' lem yekun" (Resim 7), sol köşede "Ve-lâ havle ve-lâ kuvvete illâ bil-lahül-aliy-yül-âzîm" (Resim 10) ibareleri kaydedilmiştir. Aynı cephenin soldaki kemer köşeliğine konan ve türbenin yapılış tarihini (1209 H./1794 M.) veren 44 x 68 cm. ölçüsündeki altı satırlık yazıtta şunlar okunmaktadır (Resim 8):

- 1- Hazelbina
- 2- Bayezid mutasarıfı el-merhum-ül mağfur
- 3- Mahmud Paşa ve pederi Abdulfettah
- 4- Bey merkad-i şerifleridir. Ruh-i
- 5- Şerifleri için el-Fatiha
- 6- Sene 1209.

Açık türbede baş ve ayak taşları günümüze sağlam olarak ulaşmış iki

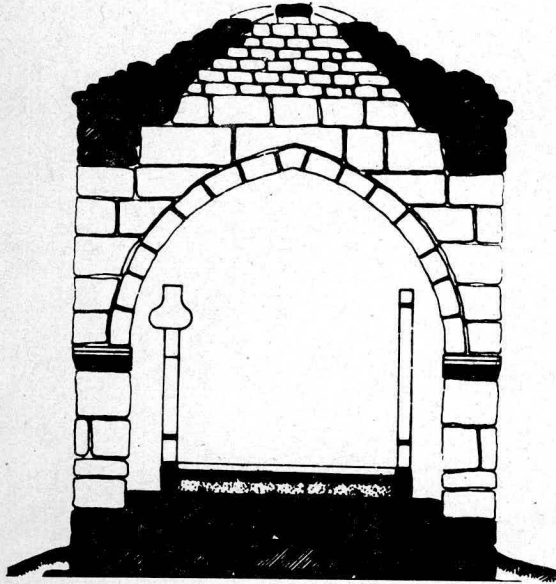
9. Çıldıroğullarından II.İshak Paşa'nın oğlu Mahmud Paşa'nın bazı bölümleri tahribe uğramış mezartaşındaki tarih kısmını ancak bir Fransız gezgininin, P.Am. Jaubert'in seyahatnamesindeki bilgilere dayanarak tamamlamak mümkün olmaktadır. Bu konuda geniş bilgi için bkz. S.Eyice, "Tarihi Mezarlardan Notlar", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sayı.4-5, 1974, s.295-299.
10. Mahmud Paşa Türbesinin 1977 yılında aldığımız ölçülerini daha sonra yerinde kontrol ederek çalışmamıza katkıda bulunan Arkeolog Sayın Haşim Karpuz'a teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

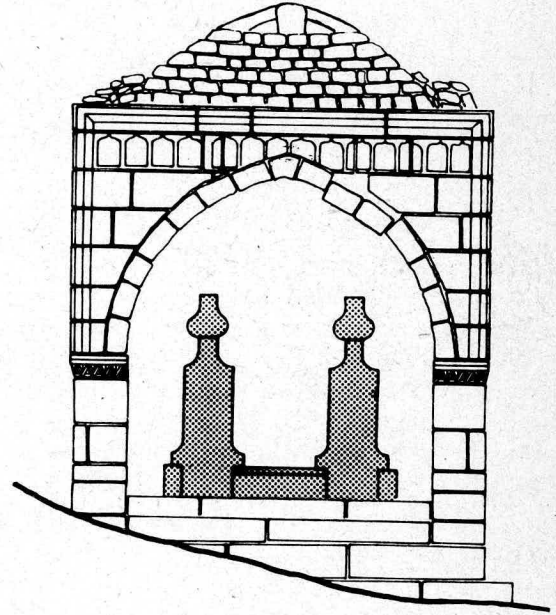
mezar vardır. Baş taşları serpuş formunda olan mezarlardan güneyde 1181 H./1767 M. tarihli Mahmud Paşa'ya ait taştaki dokuz satırlık yazıt şöyledir (Resim 4):

- 1- El-Fatiha
- 2- Tarik-i zühdiyle Mahmud Paşa
- 3- Riyaz-i kabrine oldu müsafir
- 4- Liva-i asker-i cem-i şahadet
- 5- Verile destine lutf ide Gafir
- 6- Mazhar eyle Yarab Adn içinde
- 7- Muvafık tarih oldu lafz-i (zâfir)
- 8- Mutasarrıf-i Bayezid Mahmud Paşa ruhu için
- 9- Fi sene 1181.

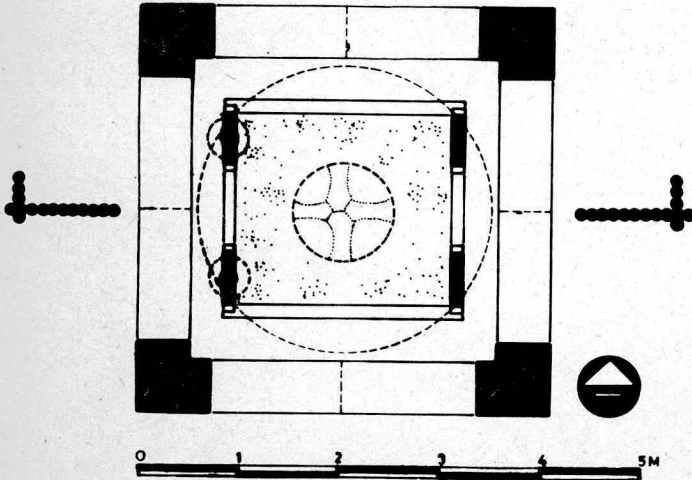
Şekil 1 Erzurum'da Mahmud Paşa Türbesi Kesiti

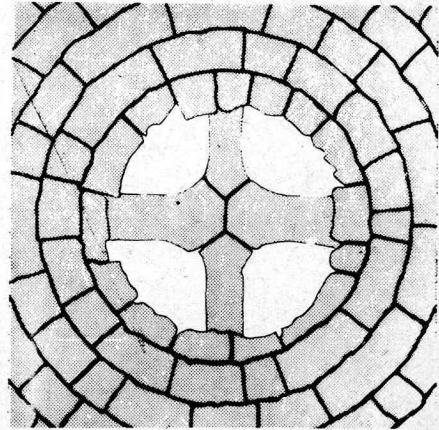
Şekil 2 Erzurum'da Mahmud Paşa Türbesi Batı Cephesi

Şekil 3 Erzurum'da Mahmud Paşa Türbesi Planı

Şekil 4 Erzurum'da Mahmud Paşa Türbesi Kubbe Tepe Detayı

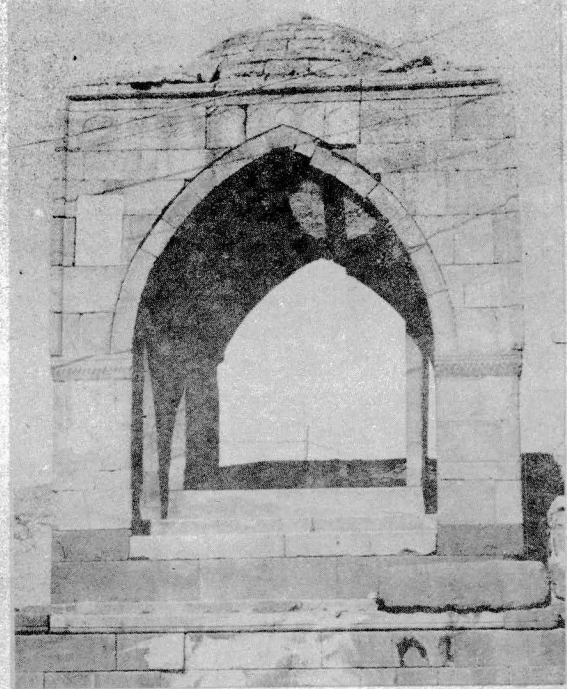
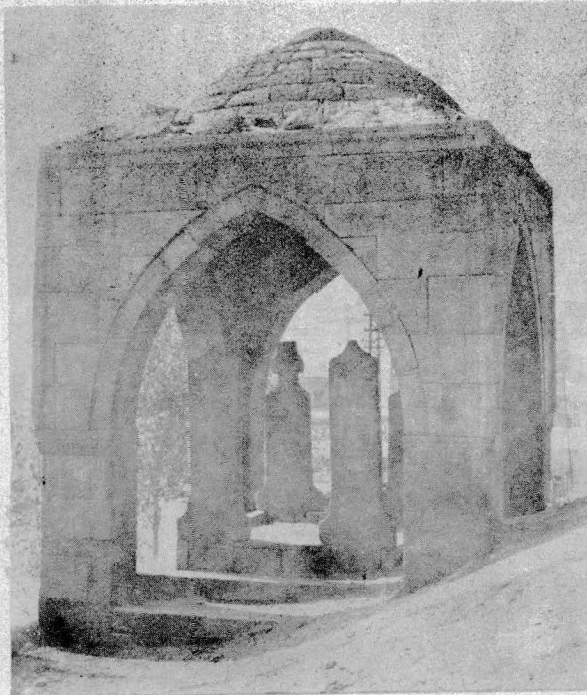
R.3 Doğubayezid'de Çıldiroğullarından Mahmud Paşa'nın mezar taşı

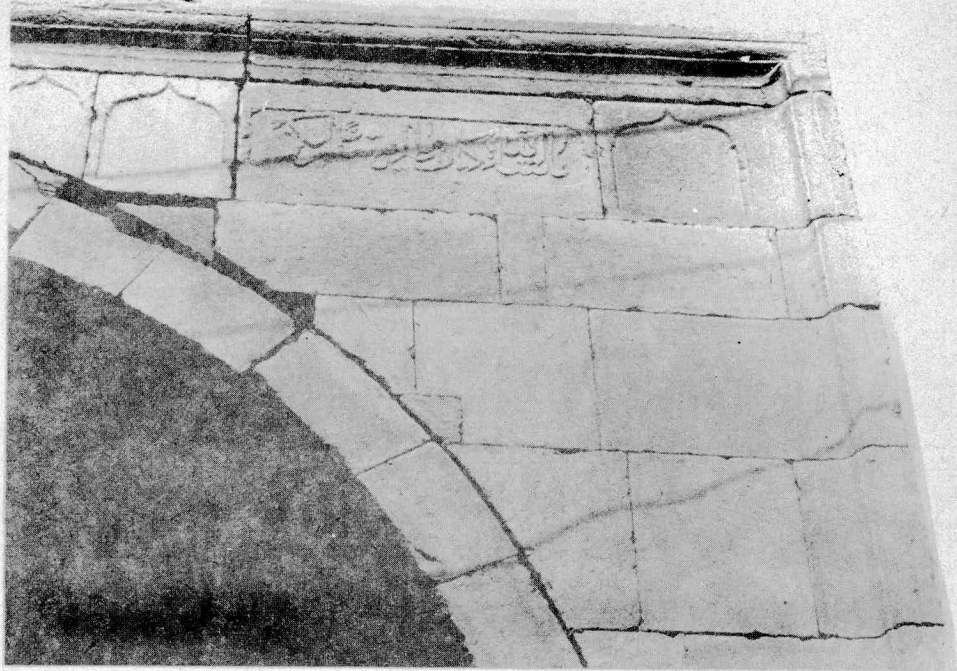
R.4 Türbede Mahmud Paşa'ya Ait Mezar taşı

R.5 Erzurum'da Mahmud Paşa Türbesi

R.6 Erzurum'da Mahmut Paşa Türbesi

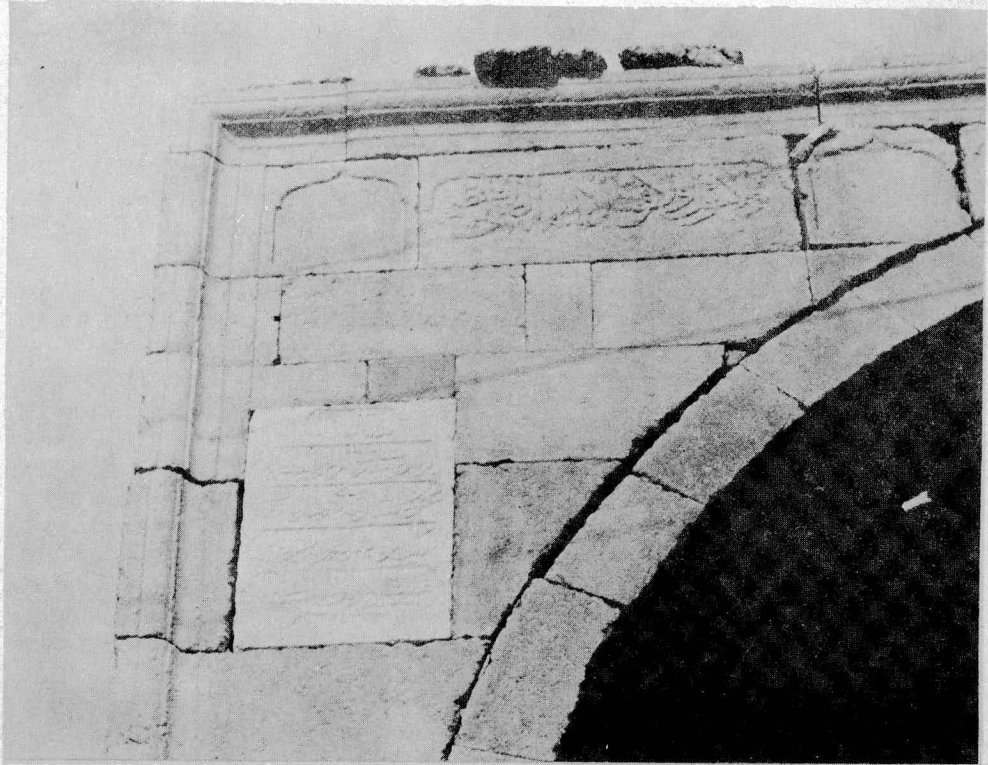

R.7 Türbenin Güney Cephesinden Bir Ayrıntı

R.8 Türbenin Güney Cephesinde Bulunan Yazıtlar

Kuzeydeki, Mahmud Paşa'nın babası Abdulfettah Bey'in ölüm tarihini 1123 H./1711 M. veren beş satırlık mezartaşında şunlar kaydedilmiştir¹¹

- 1- *El-Fatiha*
- 2- *Emir-i Bayezid el-merhum*
- 3- *el-muhtaç-i ila rahmeti Rabbi-il Gafûr*
- 4- *Abdulfettah ruhu için*
- 5- *Fi sene 1123.*

Türbenin güney cephesindeki 1209 H./1794 M. tarihli yazıttan, içinde yatanların ölüm tarihlerinden daha geç bir tarihte yaptırıldığını anlıyoruz. Bu durum, Mahmud Paşa ailesinden gelen kimselerin mezarları bir başka yerden -belki de Bayezid'den- naklettiği, ya da mevcut mezarları yenileyerek üzerine açık bir türbe yaptırdığı ihtimalini akla getirmektedir. Ancak, ihtimaller ne olursa olsun, bu türbenin varlığı, Mahmud Paşa ailesinin Erzurum'la yakın ilişkisi olduğunu ve 1767 yılı dolaylarında, muhtemelen yönetimin Çıldıroğullarına verilmesinden sonra Bayezid ile bağlarını keserek Erzurum'a yerleştiğini belgelemektedir.

---

11. Türbenin kitabeleri için bkz. İ.H.Konyalı, *Erzurum Tarihi*, İstanbul, 1960, s.413-415.